

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

2. Quid sit servitus? Ex p. 7. tr. 7. r. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

verò & improbos natura esse seruos. Hanc ipsam Stoicorum opinionem recentet etiam Lippius lib. 3. manducl. ad Stoicorum Philosophiam differat. 12.

2. Verum ad hæc & similia respondetur: aliam longè esse seruitutem, de qua iuris auctores agunt: aliam, de qua Philosophi locis iam citatis disputant. Hæc enim, de qua Iuris consulti loquuntur, eum, qui seruus est, a eius dominio ac potestate ita subiicit: ut tanquam res quælibet, à domino vendi, & alienari possit. Atque hæc seruitus naturæ aduersatur, iureque gentium instituta est, d. l. manumissiones 4. ff. de iust. & iure l. libertas. 4. §. 1. & l. seq. ff. de stat. homin. §. Seruitus. 2. infra tit. prox. At seruitus illa, quam Philosophi natura ipsa constituit autamant, ad dominium, coactionem vel necessitatem non pertinet: sed ad honorem, obsequium, & reuerentiam, senioribus à junioribus, generosis ab ignobilibus, parentibus à filiis, marito ab uxore debitam: vel ad vtilitatem ipsius seruientis, qualis est illa, quæ imprudentis ad prudentem, minus sapientis ad sapientem dicitur. Quæ de re laicius, post Ioannem Diedo de libertat. Christ. lib. 1. pag. 8. Courruuis in d. cap. peccati de reg. iur. in 6. secund. p. relect. §. 1. num. 7. D. Christophorus Belodus, in Commentar. ad l. 1. tit. 1. lib. 1. ff. num. 1. pag. 78. & sequ. Ioannes Mercier. lib. 1. opinio. c. 9. & Vacouius à Vacuna lib. 1. declarat. 10. quibus ad de Belodum in Synopsi Politica doctrina lib. 1. part. 1. c. 14. n. 2. Et tanè perabsurdum, ridiculūque fuerit putare, eos, qui comiter Principes, Reges, Ducēve, aut parentes, & superiores obseruant ipsi seruire, l. non dubito. 7. §. 1. ff. de captiu. & postlim. reuers. l. fin. Cod. de patr. potest. Alioquin Aristoteles, cuiusque affectus hunc mundum seruis refertissimum facerent: cum nemo non Regibus aut Principibus pareat: ut Reges, vel Principes Deo & legi l. digna vox 4. C. de legibus. Præterea allucinari videtur Philosophus, dum ait seruum esse instrumentum hominis: cum homo sit pariter is, qui seruit, & conditione à domino differat, non genere. Atqui omne instrumentum sit alterius generis necesse est, quàm id cuius est instrumentum: ideoque scapha non est alterius navis capitoris instrumentum, l. vltim. ff. de instrum. 3. vel instrum. l. e. a. Ergo seruus, opilio, vel saltuarius erit vili instrumentum, non vili l. si ita testamen. 1. §. 1. 2. ff. eod. Dicendum est igitur seruitutem de iure gentium esse introductam.

RESOL. II.

Quid sit seruitus? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 2.

§. 1. Justinianus in iustit. tit. de iure personarum. §. 2. sic de finit seruitutem. Seruitus est constitutio iuris gentium, quæ quis dominio alieno contra naturam subiicitur: & idem asseritur in leg. libertas, §. 1. ff. de stat. homin. Dicitur autem constitutio iuris gentium, hoc est quiddam iure gentium constitutum, & introductum. Et rectè sanè: quia, ut supra diximus, non potest esse ex iure naturali: cum natura homines omnes liberi nascantur. l. manumission. 4. ff. de iust. & iur. & d. princ. infra. de libertat. neque ex iure civili, cum ius civile seruos non agnoscat, nisi hæctenus, ut eos pro nullis habeat, l. qui testamento. 20. §. seruus. 7. ff. qui testam. fac. poss. l. nullo modo 7. ff. ad leg. Cornel. de fals. l. quod adinet. 3. 2. ff. de reg. iur. Nec huic contrarium est, quod Justinianus ex Marciano docet: seruos fieri non tantum iure gentium, sed etiam iure civili: puta si quilibet homo maior ætatis viginti passus sit: tanquam seruum venditari ad pretium participandum. §. Serui

autem 4. infr. hoc tit. l. & seruum. 5. §. 1. Dig. de stat. homin. Et enim his in locis agitur de modis constitutæ seruitutis, in proposito vero definitione tractatur de natura seruitutis & prima origine, quam ex iure gentium esse constat ex §. 1. vers. in autem gentium supra tit. proximo, & d. l. 4. Dig. de iust. & iur. cum similibus. Ac certè natura & vis seruitutis vbique est eadem, & quocumque tandem modo obueniat. Esti igitur motus iste seruitutis constituendam sit ex iure civili: seruitus tamen ipsa non eò minus est ex iure gentium: quoniam nec aliud facit hic ius civile: nisi ut quæ, tanquam si iure gentium seruus esset, venundari palus est dolo malo, ut deciperet emptorem, non impediatur: nec auxilium legis, prohibentis venditionem liberi hominis, implorare queat. l. Licinius. 4. Dig. quod ad liberat. proklam. non licet. Ant. Faber, tom. 1. l. iustitia. dent. Papin. tit. 3. princ. 3.

2. Additur in definitione, quæ quis dominio alieno. Quia vt vera libertatis nota est, sacre quod veritas ita etiam hæc est vera seruitutis nota, subici alieno dominio. Hoc enim verbo dominij, omnia iura, & effectus in seruos continentur. Hincque elucet, seruitutem seruum intelligi sine domino: seruūque & dominum, vt correlatiua se se habere. Non siquidem sibi ipsi seruire quilibet potest: imo nec cuiquam res sua. in re commun. 16. Dig. de seruitutib. prad. vbi dicitur, prædium vltim sibi ipsi. cum essent. 33. §. 1. Dig. de seruit. pradior. rustic. Vnde etiam est, quod membrum suorum dominus nemo esse censetur. l. liber homo 1. in princ. Dig. ad leg. Aquil. Inter dominum namque & seruum necesse est reale esse distinctionem. Sed & verba ista, dominio alieno, differentiam inter filium familias & seruum manifestam inducunt. Filius quippe familias alienæ quidè potestati subicitur: sed non alieno dominio. l. potest. 21. §. Dig. de verb. signif. cum enim de causam suam hæres dicatur, id est, suus dominus (hæredem etenim pro domino veteres appellabant. §. est. infr. de hered. qualit. & differenc.) quali qui in præcepto sui ipsius dominio sit, non in alieno: tradente Antonio Fabro loco præallegato.

3. Neque prædictis obstat l. 1. in princ. Dig. de vendit. & l. 3. in princ. Dig. de pecul. vbi dicitur, seruum hæreditarium esse nullius. Nam licet ratione possessionis seruus iste sit nullius in bonis. l. 1. §. Secundo. in Dig. si quis testam. liber esse inserit. ratione tamen temporis, quod hæres in rebus hæreditariis, vel alius in aliis bonis habet in eius bonis intelligitur. Vel quantum ad seruum hæreditarius reuera sit nullius: quia neque vilius est, qui iam mortuus est, neque adhuc dominus esse potest, qui nondum hæres est: namque iuris interpretatio siue fictione dominio alterius, nimirum hæreditarius quæ vicem dominij obtinet, subicere creditur. l. de iur. 13. §. quæstum. vers. accedit. Dig. quod vi, aut clam. l. cum hæreditas. 9. C. de positi. §. seruus etiam 2. infra de hæredit. instituent.

4. Similiter nihil refragatur. l. si quis in fructum. 23. in princ. Dig. de liberali caus. & l. quod seruus 36. in fine Dig. de stipulat. ser. cum concordantibus in quibus habetur seruum sine domino esse posse. Quamdoquidem serui verbum accipitur duobus modis. Aut enim significat relationem, & nimirum est sine domino: aut verò denotat ius & qualitatem, & sine domino esse potest: qui tamen non verè seruus dicitur: sed iure seruitutis videtur, libertate caret. Additur etiam à Justiniano in definitione, contra naturam, non quasi aliquo calu ferri possit, ut quis alieno dominio secundum naturam subiicitur: sed quia semper & omnimodo contra naturam (scilicet primariam, cui bella erant impugnata dicitur leg. manumissiones 4. ff. de iust. & iur.) est vt homo subiectus sit dominio alienæ naturæ omnes homines.

homines æquales nasci, vivere, & mori voluerit dicitur, leg. quod attinet. 32. ff. de Reg. iur.

RESOL. III.

Vnde veniat origo vocabuli Seruorum, & Mancipiorum? Ex p. 7. tr. 7. Res. 3.

§. 1. Respondeo quod iure gentium introductum est, ut capti in bello efficerentur capientium, §. 2. vers. ius autem gentium supra tit. proximo, §. seruis autem, aut nascuntur, 4. infra hoc tit. §. item ea, que ex hostibus, 1. 7. infra, de ver. diuis. 1. adeo 7. in princ. ff. de acquir. rer. dom. Quia verò multi desuebant in captiuos, eo que iure belli necabant crudeliter; prohibitum id fuit, constitutumque, ut potius venderentur, ac per hoc seruarentur, quam occiderentur, per hunc §. notat: ubi Iustinianus, (post Florentinum Iureconsultum, in l. libertas 4. §. 1. ff. de stat. hom. & Pomponium in l. pupillus, 2. §. 9. §. 1. ff. de verb. signif.) discretè statuit: seruos esse appellatos esse, quod Imperatores (hoc est, vt Theophilus rectè explicat, ἐπὶ τῶν πολεμίων ἡρώων, belli duces captiuos vendere, adeoque seruare solent. Vnde & August. lib. 19. de ciuit. Dei, Origo (inquit) vocabuli seruorum, in lingua latina, inde creditur ducta, quòd hi, qui iure belli possent occidi, à victoribus seruabantur. Quòd pertinet quoque versus Horatij, lib. 1. ad Quintium.

Vendere cum possis captiuum, occidere noli: Seruiet uiliter, sine pascat durus, arctique: Nauiget ac medijs hyeme mercator in undis, Annona proficit, porret frumenta penusque.

Sed & Agefilus Lacedæmoniorum Dux, sapius pro concione milites suos admonuisse perhibetur, ne captiuos, ut facinorosos cruciarent, sed ut homines seruarent. Plutarch in compar. Agid. & Cleomen. Meritò itaque interpretes plerique seruos à seruando, non à seruando denominatos esse censent. Vide Iochimum Myningerium in Instit. lib. 1. tit. de ingenuis, §. serui autem.

2. Serui verò mancipia propterea dicuntur, quia manu à victoribus capiuntur. Et idèd Iustinianus in Instit. de iure personarum §. 3. sic ait: Serui autem ex eo appellati sunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc seruare nec occidere solent; qui autè mancipia dicitur, eo quòd ab hostibus manu capiuntur. Et hoc etiam asserit in l. libertas, §. 1. ff. eod. tit. Hinc Varro; Mancipiū, inquit, à manu, quòd manu capitur: hoc est, res omnes, quæ manu capiendò acquiruntur, mancipia dicta sunt, referente Hotomano hic enuntiat. 9. Sanè apud Latinos mancipium dicitur certi domini comparatio: perpetuūque ius possidendi, teste Balduino hic in fine, Vide eleganter Lucret.

Vitæque mancipio nulli datur, omnibus usu.

RESOL. IV.

Quamnam potestatem habeant Domini in seruis? Et an liceat Domino seruum suum pro arbitrio quasi pecudem occidere? Et adducitur eandem olim fuisse Patrum quoque in filios familias potestatem. Ex p. 7. tr. 7. Res. 4.

§. 1. Certum est esse in potestate Dominorum seruos. Et hæc potestas rectè definitur, ius quod Dominus habet in seruis; Et in omni suo effectu eadem est cum dominio, quod dominus habet in rebus suis; ita ut quod dominium est in rebus cæteris, id sit potestas dominica in seruis. Nam cum de seruis agitur, Tom. VII.

potestatis appellatione dominium significatur, l. potestatis, 215. ff. de verb. signif. Vt etiam hic num. 1. Per Dominum verò intelligimus non solum eum, qui verè dominus, id est proprietarius est: sed et fructuarium etiam, & bonæ fidei possessorem, §. de iis autem seruis, 4. ubi Myninger, infra, per quas personas cuique acquirit, l. acquiritur 10. §. de his autem ff. de acquir. rer. dom. Stuck par. 1. Exercij. Iustin. de cad. 2. asserr. 1. lit. B. Quemadmodum porò ius gentium seruitutem: ita & hæc potestatem dominicam introduxit, §. sed ius quidem 2. vers. ius autem gentium supra, de libertis. l. manumissiones, 4. & l. ex hoc iure §. ff. de inst. & iur.

2. Cæterum effectus huius potestatis præcipuè est duplex: prior est, quod dominus in seruis vitæ necque potestatem habeat, hoc §. & l. 1. ff. hoc tit. Senec. l. 3. de benef. cap. 23. Cum enim iuxta quilibet rei moderator sit & arbitet, l. in re mandata 21. C. mandat. & seruis sit in domini potestate ac dominio: consequens est, ut non minus liceat domino seruum suum pro arbitrio quam pecudem occidere. Si quidem & hæc de causa serui quadrupè ab eis comparantur, 2. ff. ad l. Aquil. Nec mouerit si obicitur, eandem olim fuisse patrum quoque in filiis familias potestatem, l. si in suis, 1. in fine ff. de lib. & posth. vit. C. de patr. potest. & tamen non fuisse filios familias in dominio patrum, d. l. potestatis, 215. de verb. signif. Et enim respondetur: eandem fuisse hæc in parte dominorum & parentum in seruis filiosque familias potestatem, sed non eodem iure, neque ex eadem ratione: quoad dominos enim, nihil fuit, quod tantam eis in seruos potestatem dare potuerit, nisi quod seruos in dominio suo, peninde ac aliam rem quamlibet uilissimam, haberent: ut paulò ante dictum. Quoad patres verò: fuit ius patriæ potestatis, cuius tanta vis, & auctoritas esse debere uia est, ut nec prohiberentur patres vitam adimere iis, quibus dedissent. Vnde illud etiam erat: quòd patres liberis in potestate constitutis non poterant eripere libertatem quippe quam non tam à parentibus quam à natura haberent, d. l. ult. C. de patr. potest. At emanat patris etiam non minus, quam in potestate retentis, vitam à patribus datam fuisse uerum erat, vitam tamen illis hi adimere non poterant: quia sublato per emancipationem iure patriæ potestatis, emancipati hæc parte ne pro liberis quidem, sed potius pro extraneis habebantur, ut pulchre explicat Antonius Faber, tom. 1. Iurisprud. Pappin. tit. 7. princ. 3. illat. 1. pag. 285. Enimvero id hæc potestas dominica hodie ex constitutione Diui Pij Antonini valde diminuta & coarctata est. Licet enim illa olim fuerit summa, hoc est, licet dominus potuerit seruum suum sine causa impune occidere, uerberare, violare, ut supra expositum: attamen hodie sine causa legibus cognita, non potest. Et hæc omnia docet Iustinianus in Instit. lib. 1. tit. de his qui sui, vel alieni iuris sunt: quæ quidem olim procedebant de iure ciuili, nam de iure naturæ contrarium dicendum, cum homicidium sit intrinsecè malum.

Sup. hoc infra lege doctrinæ Res. 37. per totum, signanter ante medium, §. 1. à vers. lateor. & in alio §. not. 2. dicta Res.

Sup. hoc in Res. not. præterita.

RESOL. V.

Quibus modis quis efficiatur seruus, & primo an iure belli? Et an fas sit Christianis, qui bellum iniustum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere non ut seruos, sed ut ab illis, dum detinentur, sint securi, & tui, & ut pecuniam aliquam iniustam, & moderatam pro eorum libertate & dimissione accipiant? Ex p. 7. tr. 7. Res. 5.

§. 1. Respon